

**”Se kaikkien tuntema” – Lukiolaisten innostus ja tietämys kotimaisista klassikoista sekä toiveet niiden opettamisesta**

Emma Juhala

Kirjallisuuden kandidaatintutkielma

Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

kevät 2020

Ohjaaja: Aino-Kaisa Koistinen

Opponentti: Tytti Honkanen

## Sisällys

<b>1 Johdanto.....</b>	<b>3</b>
<b>2 Tutkimuksen toteuttamisesta.....</b>	<b>5</b>
<b>3 Mikä tekee kirjasta klassikon?.....</b>	<b>7</b>
<b>4 Klassikot ja lukiolaiset.....</b>	<b>9</b>
<b>4.1 Kiinnostavatko klassikot lukiolaisia?.....</b>	<b>9</b>
<b>4.2 Lukiolaisten mielestä kolme tärkeintä klassikkoa.....</b>	<b>12</b>
<b>5 Klassikoiden opetus lukiossa.....</b>	<b>15</b>
<b>5.1. Miten klassikoita on opetettu?.....</b>	<b>16</b>
<b>5.2. Lukiolaisten toiveet klassikoiden opetuksessa.....</b>	<b>17</b>
<b>6 Suunta eteenpäin.....</b>	<b>20</b>
<b>Lähteet.....</b>	<b>22</b>
<b>Liitteet.....</b>	<b>24</b>

# 1 Johdanto

Kirjasta tulee klassikko, kun se vaikuttaa merkittävästi aikansa kirjallisuuteen tai kuvaa sen ajan kirjallisuutta ja tyyliä hyvin. (KA1.)

Klassikkokirjallisuus on osa kirjallisuutta, jota opetetaan opiskelijoille lukion äidinkielen oppitunneilla. Se, mitä klassikoita oppitunneilla tullaan käsittelemään lukion aikana, on täysin opettajan valinnan vastuulla. Opetussuunnitelma ei määrittele yhtäkään teosta, joka jokaisen peruskoulunsa päättäneen tulisi tuntea. Tästä syystä jo lukioon tullessa jokaisella opiskelijalla on hyvin erilainen tausta klassikoiden suhteen, sillä kirjallisuuden tiedon suhteen pohja luodaan jo peruskoulun aikana ja lukiossa tietoja vain syvennetään.

Lukion kirjallisuuden opetuksen tavoitteena onkin syventää niin kauno- kuin tietokirjallisuuden ymmärtämistä, lukukokemusta sekä opettaa huomaamaan se, miten kirjallisuus tarjoaa elämyksiä sekä tukee kriittisen ajattelun kehitystä ja tutustuttaa kulttuuriperintöön (LOPS 2016, 32). Kirjallisuuden elämyksellisyys on itselleni tärkeä aihe, minkä vuoksi tartuinkin siihen klassikoiden näkökulmasta. Koska minusta tulee opettaja, haluan kytkeä oman tutkimukseni klassikoiden opetukseen. Tässä tutkimuksessa onkin tarkoitus selvittää, mitä klassikko merkitsee lukiolaisille, mitkä ovat opiskelijoiden mielestä kolme tärkeintä klassikkoa, kiinnostavatko klassikot lukiolaisia sekä miten lukiolaiset toivovat klassikoita opetettavan.

Tutkimukseni on hyvin tärkeä, sillä kotimaisten klassikoiden opetusta tai lukiolaisten ajatuksia niihin liittyen ei ole Suomessa tutkittu. Hanna Ontero (2017) on kuitenkin tutkinut lukiolaisten ajatuksia äidinkielen opetukseen sekä kirjojen valintaperusteisiin sekä niiden käsittelytapoihin opetuksessa. Kirjallisuuden kaanonin, joka liittyy omaan tutkimukseenikin vahvasti, on myös tutkittu. Kaisa Eskola (2011) on tutkinut sitä, voivatko kirjastohenkilökunta ja äidinkielenopettajat vaikuttaa kaanonin syntymiseen ja muokkaantumiseen. Susanna Koistainen on tutkinut pro gradussaan (2014) sitä, millaisen kirjallisuuden kaanonin oppikirjasarja Särnä opiskelijoille tarjoaa. Vilja Linjama on puolestaan tutkinut pro gradussaan (2019) sitä, miten kirjallisuuskäsitys ja kaanon esiintyvät kyseisessä sarjassa. Oma tutkimukseni tuokin uuden näkökulman siihen, miten opiskelijat näkevät klassikoiden opetuksen lukiossa.

Vaikka virallista listaa kirjoista, jotka jokaisen lukiolaisen tulisi tuntea, ei ole, on Äidinkielenopettajien liitto luonut 90-luvun lopussa ehdotuslistat siitä, millaisia

teoksia peruskoulussa ja lukiossa voisi lukea. Peruskoulun lista sisältää yleissivistävän luonteensa vuoksi *Kalevalan*, jotakin Aleksis Kiven tuotannosta, *Tuntemattoman sotilaan* sekä sota-aihetta käsiteltäessä Runebergin (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013, 55). Lukioiden lista taas sisältää kolme kotimaista romaania, joihin annetaan vaihtoehtoisiksi muun muassa Aleksis Kivi ja Minna Canth. Tämän lisäksi runoja, kuten Eino Leinon, Uno Kailaksen ja Katri Valan tuotantoa, sekä maailmankirjallisuutta (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013, 56). Todellisuudessa lukioissa tuskin näin montaa klassikkoteosta luetaan, vaikka suosituksena niin olisikin.

Oletan vahvasti, etteivät klassikot innosta lukiolaisia yksittäisinä teoksina juonen ja tarinan perusteella, vaan enemmänkin yleissivistävinä ja kulttuuri-identiteettiä rakentavina teoksina. Teokset saattavat kiinnostaa ilman tätäkin aspektia niitä lukiolaisia, jotka harrastavat kirjallisuutta myös vapaa-aikanaan. Lukiolaiset todennäköisesti tuntevat klassikoita kuitenkin todella hyvin, sillä niitä luetaan kouluissa ja niiden opetus aloitetaan jo ala-asteella, jolloin lukiossa vain tiivistetään tietoa.

Lukiolaisten nimeämät klassikot ovat todennäköisesti hyvin tunnettuja teoksia, kuten *Kalevala*, sillä tiettyjen klassikoiden käsittelyä ei ole voinut opiskeluaikana välttää. Oletan myös, että klassikoiden opetus on hyvin perinteistä, sisältäen muun muassa niiden lukemista ja niiden käyttöä esimerkkiteksteinä. Lukiolaiset toivovat todennäköisesti enemmän opetusta klassikoihin liittyen, kuten esimerkiksi laajempaa kokonaisuutena, joka ei ole mahdollinen kuin omana kurssinaan. Tämän oletan johtuvan siitä, että klassikot käsitellään usein osana kirjallisuushistoriaa, jolloin yksittäisiin teoksiin ei ole riittävästi aikaa paneutua.

## 2 Tutkimuksen toteuttamisesta

Tutkimukseni aineisto on saatu itse tekemäni kyselyn pohjalta. Kysely sisälsi seitsemän kysymystä, joista kaikki ensimmäistä lukuun ottamatta olivat avoimia kysymyksiä ja niihin oli pakko vastata jotain, jotta kyselyn sai palautettua. Kyselyn laatimisen apuna käytin Sami Borgin tekemää ”kyselylomakkeen laatimisen 10 kultaista sääntöä” diaesitystä (Borg 2017). Kaikilta kyselyyn osallistuneilta on kysytty saman kyselylomakkeen avulla täsmälleen samat kysymykset. Kyselytutkimus valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi sen vuoksi, että tutkimuksessa tarvittavaa tietoa ei saisi käsiinsä muuten kuin kyselyllä tai haastattelulla. Kysely oli näistä kahdesta vaivattomampi tapa kerätä aineistoa.

Ennen kyselyn lähettämistä otin yhteyttä kolmeen Varsinais-Suomessa sijaitsevaan lukioon, jotka sijaitsevat noin 50 kilometrin maksimietäisyydellä toisistaan eri kunnissa. Jokaisen koulun rehtori suostui jakamaan oppilaille kyselyn ja tekemäni tietosuojailmoituksen sähköisesti. Sain kyselyyni 31 vastausta, joista 20 oli naisilta ja 11 miehiltä. Sama kyselylinkki meni kaikkiin kolmeen lukioon, joten en itsekään tiedä, mistä lukioista kyselyyn on vastattu. Koska kysely on mennyt sähköisesti kaikkiin lukioihin, ei minun läsnäoloni ole vaikuttanut vastaajien vastauksiin. Vastaajista kaksi oli 17-vuotiaita, yksi 19-vuotias ja loput 26 olivat 18-vuotiaita. Tiedon luotettavuuden vuoksi tutkimuksessa on huomioitu myös yhtenä tuloksena kaksi kokonaista vastaajaa, jotka eivät vastanneet kyselyn kannalta asianmukaisella tavalla, vaan vastasivat muun muassa iäkseen ”vanhempi kuin äitis” (KA2) (Valli 2001, 94). Tämän vuoksi kyseiset tulokset on jätetty huomioimatta varsinaisessa analyysissä.

Oma tutkimukseni pyrkii selittämään ja kuvailemaan vastausten avulla lukiolaisten ajatuksia ja mielipiteitä. Tavoitteena on luoda kuvaus siitä, miten kyselyyni vastanneet lukiolaiset näkevät klassikot sekä niiden opetuksen lukiossa. Tässä tapauksessa aineisto on hyvin pieni, jolloin yleistettävyyttä ei ole tutkimuksen päätavoite, vaan tieto siitä, miten opiskelijat toivovat lukio-opetuksen muuttuvan klassikoiden suhteen. (Sarmavuori 2008, 46.) Tulosten pohjalta on kuitenkin mahdollista lähteä pohtimaan ja miettimään parannuskeinoja klassikoiden opetukseen lukiossa, sekä niiden kiinnostavuuden parantamiseen lukiolaisten keskuudessa.

Jokaisen kyselyssä esitetyn kysymyksen analysoinnin yhteydessä käytän erilaisia lähteitä, jotka sopivat kyseisiin kysymyksiin parhaiten ja antavat tukea

vastauksia käsitellessäni. Erilaisten teorialähteiden avulla saadaan jokaista kyselyssä esitettyä kysymystä analysoitua juuri oikeanlaisten aineistojen kannalta. Lukioden pitää noudattaa valtakunnallista opetussuunnitelmaa pakollisten kurssien suhteen. Tämän vuoksi opetussuunnitelma on yksi lähteistäni, sillä äidinkieli on tällä hetkellä myös ainut oppiaine, jonka jokaisen opiskelijan on kirjoitettava ylioppilaskirjoituksissa. Maria Laakson *Taltuta klassikko* on taas nuorten opiskelijoiden ja opettajien avuksi kirjoitettu teos, jonka avulla kahdeksan klassikkoa on selitetty auki. Koska teos on tehty avuksi opettajille ja nuorille lukijoille, on se itselleni relevantti lähde, vaikka kyseessä onkin populaarikirja.

Tutkimuksessani käytetään lukijatutkimusta avuksi kyselyn kohdan ”Kiinnostavatko klassikot sinua?” analyysissä. Silloin voidaan pohtia sitä, minkä vuoksi klassikot kiinnostavat tai eivät kiinnosta. Muiden kyselyn kohtien analyysin apuna käytetään teemoittelua ja vastausten tarkkaa analyysia ryhmissä. Tutkimukseni pohjaa huolelliseen aineiston luentaan ja sen analyysiin erilaisten lähteiden avulla, minkä vuoksi yhtenäistä teoriapohjaa ei ole.

Vastaukset tullaan analysoimaan teemoittelua apuna käyttäen. Jokaisen kysymyksen kohdalla vastaukset jaetaan kysymyskohtaisesti 3-5 ryhmään sen perusteella, miten samankaltaisia vastaukset ovat. Jokaisen yhtä teemaa edustavan ryhmän vastauksia tullaan analysoimaan aineistoihin pohjaten, pyrkien siten ymmärtämään kyseisiä vastauksia sekä erittelemään niiden spesifejä sisältöjä. (Ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

### 3 Mikä tekee kirjasta klassikon?

Klassikon määrittely ei ole helppoa. Missään ei ole olemassa listaa, jossa kerrottaisiin kaikki suomalaiset klassikon määritelmät täyttävät teokset. Klassikoille ei ole edes selkeitä kriteerejä, jolloin niiden määrittely lukiolaisille voi olla hyvinkin hankalaa. Klassikon piirteiksi on kuitenkin listattu painosmäärä, kantaaottavuus, uudistusmielisyys sekä uudelleen versiointi (Laakso 2019, 14–17; Havaste, Honka-Hallila, Karvonen & Mäkelä 1998, 117).

Mikäli teoksesta on tuotettu monta eri painosta ja sen suosio pysyy tasaisena kauan julkaisuajankohdan jälkeenkin, voidaan sen ajatella saavuttaneen klassikon aseman: kolme eniten painetuinta kotimaista kaunokirjallista teosta vuoteen 1996 mennessä olivat *Vänrikki Stoolin tarinat*, *Seitsemän veljestä* sekä *Kalevala*. Näiden kolmen teoksen klassikkoasemasta ei voi väitellä (Niemi 1997, 205). Usein klassikoiksi päätyvät sellaiset teokset, jotka jollain tavalla ottavat kantaa yhteiskunnan epäkohtiin ja pyrkivät tuomaan esille uudistuksen tarpeessa olevia ajatuksia: Minna Canthin *Työmiehen vaimo* otti kantaa naisen asemaan yhteiskunnassa.

Klassikoiden uudelleenversioinnin idea on tuoda teos esiin erilaisilla julkaisualustoilla ja täten kasvattaa teoksen tuntijakunutta. Kirjoitettu klassikko ei tavoita kuin tietyn osan ihmisistä, mutta kun kyseinen klassikko muutetaan äänikirjaksi, siitä tehdään elokuva tai tv-sarja, tavoittaa se huomattavasti suuremman yleisön, jolloin se tulee myös tunnetummaksi. Laakso toteaa sen, miten ”kaikkein tärkeimmistä klassikoista tehdään Kunnaksen koiraversioon tapaan jopa omat versiot imeväisille, taaperoilta, pikkukoululaisille tai huligaaninuorisolle” (Laakso 2019, 17). WSOY:n Kirjallisuuden sanakirja määrittelee klassikon kuitenkin seuraavasti:

Klassisen kauden teos tai kirjailija; pysyväarvoinen, yleisesti tunnustettu; kirjallisuuden parhaimmiston kuuluva, vakiintuneen aseman saavuttanut; ns kuolematon teos tai kirjailija. (Hosiaislouma 2003, 443.)

Tässä tutkimuksessa tartuin klassikon määritelmästä jälkimmäiseen osioon, eli teoksen pysyväarvoisuuteen ja parhaimmiston kuuluvuuteen. Tällaisia klassikoita käsitellään alakoulusta lähtien, jossa ne ovat satuja ja muita vastaavia, kun puolestaan yläasteelle mentäessä ne muuttuvat pidemmiksi ja hankalammiksi teoksiksi (Opetushallitus). Lukiolaisten vastauksista kysymykseen ”Mikä tekee kirjasta klassikon?” muodostin kolmeen ryhmää: ikä ja suosio, tunnettavuus sekä teoksen vaikutus.

Kyselyaineiston pohjalta 15 opiskelijaa oli sitä mieltä, että klassikon on oltava vanha ja ainakin joskus suosittu, jotta teos on klassikko: ”Kirjasta tekee klassikon suuri ja pitkään kestävä suosio. Klassikkoa usein voisi kuvailla ajattomaksi.” (KA3). Näiden määritelmien mukaan klassikko ei siis muodostukaan yhdessä illassa, ei edes yhdessä vuodessa, vaan huomattavasti pidemmän ajan kuluessa. Jotta teoksesta muodostuu klassikko, vaatii se pitkän ja tasaisen suosion (Laakso 2019, 22). Sen vuoksi suuri osa klassikoista on vanhoja. Harva teos myöskään pysyy pitkään suosittuna. Ne jotka pysyvät, muodostuvat klassikoiksi.

Klassikot ovat usein tunnettuja teoksia sekä niiden pääpiirteet osataan ilman lukemistakin. Toinen lukiolaisten määritelmä liittyykin juuri teoksen tunnettavuuteen. Kahdeksan opiskelijan mukaan klassikko tunnetaan ilman lukemistakin. Tämä on kytköksissä teoksen ikään sekä suosioon, sillä kun teos on ollut vakaasti suosittu pidemmän aikaa, tulee siitä yleensä sellainen teos, joka tunnetaan ilman sen lukemista. Yleensä teoksen tunteminen tarkoittaaakin että ”monet ovat kuulleet ja ihmiset osaavat kertoa tarinasta” (KA11). *Kalevala* on hyvä esimerkki niin ensimmäiseen lukiolaisten määritelmään kuin toiseenkin: teos on vanha, se on edelleen hyvin suosittu sekä se tunnetaan pääpiirteittäin ilman lukemistakin. Teoksen tunteminen ilman lukemista kytkeytyy kuitenkin myös klassikon adaptaatioihin: *Tuntematon sotilas* -elokuva antaa hyvän käsityksen myös siitä, mitä kirjassa tapahtuu. Näin ei kuitenkaan aina ole. Sen vuoksi teoksista tehtyjen erilaisten versioiden kanssa työskennellessä on muistettava, etteivät muut kuin äänikirjat klassikoista täysin vastaa painettua klassikkoa.

Kuuden opiskelijan mukaan klassikon määritelmänä oli teoksen aikaansaama vaikutus. Teos voi käsitellä tärkeitä aiheita, kertoa oman aikakautensa ajatusmaailmasta tai olla niin yleissivistävä, että jokaisen tulisi lukea se (KA4). Kirjallisuudella on mahdollista muuttaa maailmassa olevia epäkohtia. Canthin *Työmiehen vaimo* on esimerkki siitä, miten kirjallisuuden avulla lakeja pystyttiin muuttamaan. Kaikki klassikot eivät vaikuta näin paljoa yhteiskuntaan, mutta tuovat esille epäkohtia ja erilaisia näkökulmia.



## 4 Klassikot ja lukiolaiset

Klassikot ovat hankalia teoksia luettavaksi nuorille lukijoille ilman tukea (Laakso 2019, 11). Niiden kieli, tapahtumat sekä kuvaustavat saattavat tehdä niistä sellaisia teoksia, joihin lukiolaiset eivät halua tarttua. Klassikot kuitenkin sisältävät hyvin paljon sellaista tietoa ja yleissivistävyyttä, mikä tekee niiden lukemisesta hyvin kannattavaa ja jopa suositeltavaa. Lukiolaisten ja muidenkin lukijoiden avuksi julkaistiin viime vuonna Maria Laakson teos *Taltuta klassikko*, jossa käännetään kahdeksan kotimaista klassikkoa helpommin ymmärrettävään muotoon. Laakso on myös listannut viisi syytä, miksi klassikoita kannattaa lukea: jotta ymmärtäisi nykykulttuuria, ymmärtäisi historiaa, ymmärtäisi suomalaisuutta, voisi sanoa tulevansa kulttuurikodista sekä voisi menestyä paremmin koulussa, ylioppilaskirjoituksissa, yliopistossa sekä liike-elämässä (Laakso 2019, 24–25). Laakson syyt klassikoiden tuntemiseen ovatkin hyvin yleissivistävät, mikä nousee vallitsevaksi teemaksi myös lukiolaisten vastauksia tutkiessa.

### 4.1 Kiinnostavatko klassikot lukiolaisia?

Kyselyssä lukiolaisia pyydettiin kertomaan perustellen kiinnostavatko klassikot heitä. Aineiston pohjalta jaoin vastaukset neljään ryhmään: kiinnostavat, eivät kiinnosta, kiinnostavat jonkin verran sekä kiinnostavat, mutta eivät lukemiseen asti. Tämän kysymyksen analysoinnissa on otettava myös huomioon se, miten kysymyksen asettelu on saattanut ohjata vastaajia vastaamaan klassikoiden kiinnostavan heitä.

Neljä vastaajista kertoi klassikoiden kiinnostavan heitä. Kiinnostusta vakiinnuttivat yleissivistävyys, kulttuurintuntemus sekä mahdollisuus osallistua klassikoista käytäviin keskusteluihin. Kuten Laakso teoksessaan tuo ilmi, on klassikoiden lukeminen hieno tapa ymmärtää maiden historiaa, nykyaikaa sekä kulttuuria (Laakso 2019, 24–25). Klassikoiden kiinnostus todennäköisesti kytkeytyy myös lukuharrastuneisuuteen, sillä ne eivät ole helpoimmasta päästä luettaviksi (Laakso 2019, 10).

Viisitoista vastaajaa kertoi, etteivät klassikot kiinnosta heitä. Tämä teema voidaan jakaa vielä alateemoihin sen perusteella, miksi klassikot eivät kiinnosta heitä: aiheet, kotimaisuus, ”ei lue muutenkaan” ja sävy. Nämä lukiolaisten listaamat syyt ovat hyvin ymmärrettäviä ja tavallisia. Jokaista lukijaa kiinnostaa erilainen kirjallisuus, jolloin

teosten aiheet, sävy ja maantieteellinen sijoittuminen eivät voi olla koskaan kaikkien mieleen. On myös fakta, että nuoret lukevat koko ajan vähemmän ja sitä myöden lukutaito heikkenee (Lukukeskus 2017). Kun lukutaito heikkenee, jäävät vaikeammat teokset, kuten klassikot, yhä herkemmin hyllyille pölyttymään.

Klassikot ovat aiheiltaan osittain vanhentuneita, eivätkä siten innosta lukiolaisia lukemaan niitä: ”Aiheet klassikoissa ovat sellaisia, jotka eivät kiinnosta.” (KA5.) Vastauksista on havaittavissa myös se, miten tietyistä aiheista ei haluta lukea: ”Monet suomalaiset klassikot liittyvät Suomen historiaan ja sen sisältämiin sotiin ja en halua lukea sodasta.” (KA6.) Varsinkin suomalaiset klassikot 1900-luvulta käsittelevät paljon aiheita, joita käsitellään myös historian oppiaineessa. Tällöin herkempi lukija saattaa saada yliannostuksen hankalaa aihetta ja ei näin ollen enää halua tarttua kyseisestä aiheesta kertovaan klassikkoon.

Alateemasta kotimaisuus voidaan todeta se, etteivät kotimaiset klassikot kiinnosta yhtä paljon kuin maailman kirjallisuuden klassikot: ”Kotimaiset klassikot eivät oikeastaan kiinnosta minua. Tykkään enemmän lukea ulkomaisia klassikoita”. (KA7.) Vastauksissa tätä perusteltiin myös sillä, että kotimaiset klassikot koetaan liian vanhoiksi, kieli hankalaksi ja vaikeaksi ymmärtää, minkä myötä teokset ovat raskaita luettavia. Laakso on teoksessaan tuonut esille saman ongelman, jonka hän on ratkaissut sillä, ettei teoksen kanssa saa jäädä yksin, vaan on saatava tarvittava määrä tukea (Laakso 2019, 11). Tuen antaminen jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti on kuitenkin opettajalle hyvin hankalaa, sillä luokkakoot ovat suuria sekä aikaa kaikelle rajallisesti.

Kotimaiset klassikot ovat suurelta osin hyvin realistisia, jonka vuoksi ne näyttävät nuorille lukijoille hyvin negatiivisävytteisinä. Lukiolaiset suosivat itse huomattavasti positiivisempia ja kevyitä kirjoja: ”Luen mieluummin positiivisävytteisiä, jotain kevyttä hömppää tai dokkareita.” (KA8.) Myös tämä selittyy lukutaidon heikkenemisellä. Kevyet ja helposti luettavat kirjat eivät vaadi samalla tavalla lukutaidon kriittistä hallintaa, kuin hankalampi teos, kuten klassikko. Kun nykyään lukuisat tekstit ovat huomattavasti lyhyempiä, verrattaessa 50-luvun rakkauskirjettä tämän päivän snäppiin, ei nuorten lukutaito myöskään pääse kehittymään eikä lukija haastamaan itseään samalla tavalla kuin ennen (Yle 2018). Kun lukutaitoa ei haasteta, tuntuvat hankalimmat teokset ylitsepääsemättömiltä.

Jos nuorta ei kiinnosta lukea minkäänlaisia kirjoja, eivät klassikotkaan silloin innosta häntä: ”Ei kiinnosta, koska en lue kirjoja muutenkaan.” (KA9.) Tällaisessa tilanteessa opettajan rooli kasvaa, koska hänen tulisi löytää jotakin kiinnostavaa luettavaa jokaiselle opiskelijalle. Kaikki klassikotkaan eivät ole yhtä hankalia tai suuria teoksia kahlattavaksi: Tove Janssonin *Taikatalvi* on huomattavasti kevyempi lukea kuin Linnan *Täällä Pohjantähden alla*.

Neljää vastaajaa klassikot kiinnostavat jonkin verran. Tähän teemaan sisältyy muun muassa tietynlaisten klassikoiden kiinnostus: ”Jonkun verran kiinnostavat, varsinkin historialliset klassikot” (KA3) sekä suunnitelmat joidenkin teosten lukemisesta ”suunnitelmissa on lukea esimerkiksi Tuntematon sotilas” (KA1). Tietyt klassikot vaativat hieman odottelua, ennen kuin nuori pystyy niihin tarttumaan, sillä joidenkin klassikoiden kieli voi olla vanhahtavaa ja vaikeaselkoista. Lukutaito kehittyy iän ja kokemuksen myötä, jolloin teokseen on helpompi ja mielekkäämpi tarttua. On myös tärkeää hahmottaa se, millaisista teoksista itse pitää ja aloittaa klassikoihin tutustuminen niiden kautta, minkä jälkeen on mahdollista tarttua johonkin muuhun klassikkoon.

Viimeisenä teemana on klassikoiden kiinnostus, mutta haluttomuus lukea niitä: ”Kotimaiset klassikot kiinnostavat minua omalla tavallaan. Minusta varsinkin oman maan klassikoiden tunteminen on tärkeää ja perusosa yleissivistystä. Itse olen kuitenkin niin laiska, että en ole jaksanut tarttua kyseisiin kirjoihin” (KA11). Klassikoista kiinnostuneilla on onneksi apuna erilaiset adaptaatiot useista eri klassikoista: monesta klassikosta on tehty elokuvaversio, näytelmä, äänikirja tai lapsille sopiva versio. Näistä ainoastaan äänikirja on tekstillisesti sama kuin alkuperäinen klassikko, mutta muut antavat kuitenkin kuvan siitä, mitä klassikko oikeastaan edes käsittelee. Klassikoiden arvo myös tiedostetaan, vaikeivat ne itseä kiinnostaisikaan: ”Niistä on kiva kuulla ja ne ovat varmasti lukemisen arvoisia. Kuitenkaan itse en ole kiinnostunut lukemaan.” (KA5.)

Kun lukiolaisille antaa valinnanvapauden lukemiensa kirjojen suhteen, klassikot jäävät usein kiinnostuksen puutteen vuoksi sivuosaan, sillä ne eivät välttämättä ole lukukokemukseltaan kovinkaan miellyttäviä. Valitessaan luettavaa kirjaa nousevat esiin muun muassa lukuharrasteisuus, lukutaidon kehittyneisyys sekä mielenkiinto. (Rikama 1984, 108.) Paljon lukemista harrastavan on huomattavasti helpompi tarttua kielellisesti hankalampaan klassikkoon sekä saada siitä jotakin merkittävästi irti, kuin sellaisen, joka lukee pakotetusti kirjan vuoteen. Opettaja voi kuitenkin ohjailla

opiskelijoita valitsemaan sellaisia klassikoita, jotka ovat sopivassa suhteessa opiskelijoiden tasoon ja mielenkiintoon.

Lukiolaisten antamat perustelut sille, miksi klassikot kiinnostavat tai eivät kiinnosta, ovat kuitenkin hyvin loogisia. Klassikot kiinnostavat yleissivistävyyden vuoksi, sillä niiden avulla voi oppia historiasta. Kuitenkin vaikka ne kiinnostavat, tekee muun muassa niiden kieli sen, ettei niitä itse jaksakaan lukea. Niiden kiinnostamattomuus millään tasolla on kuitenkin myös hyvin loogista, sillä niiden aiheet ja teemat sekä sävy, ovat usein lukiolaisille vieraita ja kiinnostamattomia.

## 4.2. Lukiolaisten mielestä kolme tärkeintä klassikkoa

Kyselyn kohdassa ”Nimeä kolme tärkeintä klassikkoa” kolme suosituinta olivat Väinö Linnan *Täällä Pohjantähden alla* (10) ja *Tuntematon sotilas* (17) sekä Lönnrotin *Kalevala* (25). Jokaisessa vastauksessa esiintyikin aina joku näistä kolmesta. Muita kyselyssä nimettyjä klassikoita olivat: *Aapinen* (1), Sofi Oksasen *Puhdistus* (1), Mauri Kunnaksen *Koiramäen talossa* (1), Minna Canthin *Kauppa-lopo* (6), *Anna-Liisa* (4) sekä *Työmiehen vaimo* (4), J. L. Runebergin *Vänrikki Stålin tarinat* (5), Aleksis Kiven *Seitsemän veljestä* (10), Mika Waltarin *Sinuhe egyptiläinen* (2) sekä Tuomas Kyrön *Mielensäpahoittaja* (1). Parhaiten edustetuin kirjailija oli kuitenkin Minna Canth, kun katsotaan sitä, montako teosta kirjailijoilta listattiin.

Lukiolaisten listaamista teoksista lähes kaikki kuuluvat yleisesti määriteltyihin klassikoihin. Joukossa on kuitenkin myös *Puhdistus*, *Mielensäpahoittaja* sekä *Koiramäen talossa*, jotka eivät kuulu niin sanottuun tavalliseen klassikkokaanoniin. Näiden kirjojen listaaminen kolmen tärkeimmän klassikon joukkoon kertoo kuitenkin siitä, että klassikon määritelmä on WSOY:n määritelmää laajempi. Lukiolaisten antamiin klassikon määritelmiin nämä kolme sopivat kuitenkin hyvin: ”Kirjasta tekee klassikon se, että se on yleissivistävältä kannalta kaikkien suositeltavaa lukea.” (KA5) ”Se, että kirja käsittelee eri tärkeitä aiheita” (KA9). Kyseiset kolme teosta kertovat kukin omalla tavallaan historiasta ja ovat sen vuoksi aiheiltaan tärkeitä.

Opetushallituksen mukaan klassikkokirjallisuuteen kuuluvat ”perinteiset niin suomalaiset kuin kansainvälisetkin sadut, novellit, romaanit, tietokirjat, runot ja näytelmät” (Opetushallitus). Lukiolaisten vastauksista nousee esille hyvin laajasti

erilaisia kirjallisuuden muotoja, ja kaikki opetushallituksen määrittelemät klassikoiden muodot nousevat joissain määrin myös esille. Parhaiten vastauksissa edustettu ryhmä on romaanit. Romaaneja mainitaan kaiken kaikkiaan viisi erilaista, tietokirjoista ainoastaan *Aapinen*, runoista perinteiset *Vänrikki Stålin tarinat* sekä *Kalevala*, näytelmiä kolme, satuina ainoastaan *Koiramäen talossa* ja novelleista *Kauppa-lopo*.

Suosituimmista lukiolaisten listaamista kolmesta tärkeimmästä klassikosta kaksi on romaaneja ja yksi runokokoelma. *Kalevalan* laskeminen runokokoelmaksi on kuitenkin hieman kiistanalaista, sillä kyseessä on kansalliseepos, jonka tekstit ovat runomuotoisia. Lisäksi kolmen tärkeimmän klassikon takana on vain kaksi kirjailijaa: Elias Lönnrot sekä Väinö Linna. *Kalevala* on julkaistu 1849, jolloin se täyttää kaikki lukiolaisten määrittelemät klassikon kriteerit: se on iäkäs ja suosittu, laajalti tunnettu ja sillä on ollut iso vaikutus suomalaisiin. *Kalevala* on teos, joka perustuu kansan omiin sukupolvelta toiselle kulkeneisiin runoihin, jotka Lönnrot muokkasi yhteensopiviksi. Teos on kuvaus Suomesta ja suomalaisuudesta eikä sen klassikkoasemasta voi kiistellä.

Väinö Linnan teokset *Tuntematon sotilas* (1954) ja *Täällä Pohjantähden alla* -trilogia (1959-1962) aiheuttivat kiihkeää väittelyä ilmestymisajankohtanaan. Teokset kertovat ”rivimiesten suhtautumisesta sotaan ja toisaalta sisällissodan osapuolten vastakohtaisuuksista ennen ja jälkeen vuoden 1918” (Kirjasampo). Tällainen kuvaus oli 50-60-luvuilla poikkeuksellista. Julkaisuaikanaan teokset eivät saaneet suurta suosiota, joka kuitenkin muuttui 70-luvulla. 1990- ja 2000-luvulla *Tuntematon sotilas* oli yksi yleisimmistä koko luokan lukemista kirjoista (Sarmavuori 2007, 118). Teos on edelleen hyvin suosittu lukioissa, muttei enää koko luokan lukemana. Myös Linnan kumpikin teos täyttää lukiolaisten määrittelemät klassikon kriteerit, vaikka ovatkin *Kalevalaa* tuoreempia.

Miksi juuri nämä kolme teosta ovat lukiolaisten mielestä tärkeitä? *Kalevala* on ainut teos, joka vielä 2000-luvun alussa oli määritelty opetussuunnitelmassa pakolliseksi käsiteltäväksi teokseksi (Sarmavuori 2007, 146). *Kalevala* on lisäksi esiintynyt opetussuunnitelmassa jo 40-luvulta lähtien (Rikama 1984, 103), jolloin sen suosio on osittain selitettävissä edellä mainitulla seikalla, mutta myös sen suurella merkityksellä suomalaisiin ja suomalaiseen kirjallisuuteen. *Kalevala* on teos, jonka käsittelytä ei ole lukioon mennessä voinut välttyä.

Linnan teokset taas ovat tulleet opetussuunnitelmaan 60-luvulla realistisen kuvauksen vuoksi (Rikama 1984, 105). Linnan teoksista *Tuntematon sotilas* on päätynyt listaan todennäköisesti sen vuoksi, että se on ollut viime vuosina pinnalla uuden elokuvasoituksen myötä. Kuten jo edellä mainittiin, teos on myös suosittu koko luokan lukemana kirjana. *Täällä Pohjantähden alla* on puolestaan historiallinen romaani, joka kytkeytyy todella tarkasti oikean historian kulkuun ja on sitä myöden täydellinen opiskelijoille, jotka pitävät historiasta. Teos myös sisältää sellaisia teemoja, kuin eriarvoisuus, sisu ja suomalaisuus, eli teemoja, jotka ovat edelleen ajankohtaisia.

## 5 Klassikoiden opetus lukioissa

Klassikoiden opetus on hyvin pitkälle kytkeyty lukion pakolliseen kurssiin viisi. Kurssilla ”Teksti ja konteksti” yhdeksi tavoitteeksi nostetaankin suomalaisen ja maailmankirjallisuuden keskeisten teosten sekä niiden teemojen tunteminen, sekä niiden sijoittaminen kulttuurikontekstiin. Kurssin sisällöissä taas nostetaan esille suomalaisen ja maailmankirjallisuuden keskeiset teokset. (LOPS 2016, 37.) Keskeisiä teoksia, jotka jokaisen lukiolaisen tulisi lukion jälkeen tuntea, ei kuitenkaan määritellä missään virallisessa asiakirjassa, jolloin keskeisten teosten päättämisestä vastaa ainoastaan kyseistä kurssia opettava opettaja. Vaikka viides kytkeytyykin klassikoiden opetukseen kaikkein tiukimmin, tulee lukiolaisten vastauksista esille se, miten klassikoita on ollut mahdollista lukea lähes jokaisella pakollisella kurssilla.

Klassikoiden opetus on ollut hyvin epäsäännöllistä, sillä mitään selkeää ohjeistusta ei kyseisen aiheen opetukseen ole. Kirjallisuushistorian kautta aihetta lähestyessä se jää opiskelijoille usein tylsäksi ja mieleen painumattomaksi osaksi lukion opetusta (Fasoulas 1990, 159). Teosten kytkeminen kirjallisuushistoriaan kuitenkin luo opiskelijoille kuvan siitä, mitkä kaikki teokset sijoittuvat samalle aikakaudelle ja onko niissä joitakin yhdistäviä piirteitä. Klassikoiden opetus onkin perinteisesti kytkeyty osaksi kirjallisuushistoriaa ja suomalaisen kirjallisuuden kaanonin tutkimista (Fasoulas 1990, 160). WSOY:n sanakirja määrittelee kaanonin seuraavasti:

Tiettyjen kirjailijoiden hyväksyminen poikkeuksellisen merkittäviksi, kanonisoiduiksi, ikään kuin pyhiksi. Kaanonin muodostumiseen vaikuttavat varsinkin kirjallisuuskritiikki, kirjallisuushistoriat ja kirjallisuuden opetus. (Hosiaislouma 2003, 383.)

Harold Bloomin määritelmän mukaan taas kaanon on alun perin tarkoittanut niitä teoksia, joita on käytetty opetuksessa (Bloom 1994, 15). Bloom kehottaa kaikkia hylkäämään ajatuksen siitä, että kaanon on vain pakollisten koulukirjojen lista (Bloom 1994, 19), sillä tietyt kirjailijat ovat hänen mukaansa esteettisesti arvokkaita ja tämän vuoksi kanonisoituneet myös koulukirjallisuuteen. Kuitenkin tässä tutkimuksessa keskityn juuri kouluissa esiintyvään kaanoniin.

Kirjallisuuden opetuksessa kaanon tarkoittaa niitä teoksia, joita opettajat luetuttavat omilla opiskelijoillaan (Kauppinen 2010, 192). Todellisuudessa kaanonin muodostuminen ei riipu ainoastaan opettajan omista valinnoista, vaan myös siitä, miten

kirjoja on saatavilla kirjastoissa tai koulussa, sekä se, mitkä kirjat kulloinkin kiinnostavat myös opiskelijoita (Kauppinen 2010, 193). Jotta kirjoja olisi paremmin saatavissa on esimerkiksi Helsingissä ja Espoossa alettu kehittää koulukirjastoja huomattavasti parempaan suuntaan (Sinko 2001, 16). Kaanon myös laajenee mitä ylemmälle luokkasteelle mennään (Kauppinen 2010, 194): ensimmäisen luokan kaanon sisältää lähinnä satuja ja lastenkirjallisuutta, kun taas lukion abiturienttien kaanon sisältää sekä vanhempaa klassikkokirjallisuutta että nykykirjallisuutta. Kaanon on myös jatkuvassa muutoksessa: 60-luvulla koulukaanon ei vielä sisältänyt juurikaan nykykirjallisuutta, kun tänä päivänä suuri osa koulukaanonista muodostuu muista kuin klassikkoteoksista (Sarmavuori 2007, 116).

## 5.1. Miten klassikoita on opetettu?

Kyselyn kohdassa ”Miten klassikoita on kouluissa käsitelty?” opiskelijat toivat esille oman mielipiteensä siitä, miten opettajat ovat klassikoita opettaneet. Aineiston perusteella jaoin opetustavat neljään eri ryhmään: helpotettu opetustapa, valinnaisuus, pintapuolisuus sekä kokonaisteosten lukeminen. Näistä kaikki ovat konkreettisia klassikoiden opetustapoja, mutta samalla pintapuolisuus sekä valinnaisuus kytkeytyvät vahvasti sisällönopetukseen.

Helpotetun opetustavan ryhmässä kolme opiskelijaa toivat esille, miten Mauri Kunnaksen klassikoista tehdyt sadut *Seitsemän koiraveljestä* sekä *Koirien Kalevala* ovat olleet opetuksessa mukana. Näitä kahta teosta on käytetty opetuksen apuna ja tukena, todennäköisesti varsinkin heikompien lukijoiden kanssa. Varsinkin *Koirien Kalevala* on huomattavasti helpompi ymmärtää kuin alkuperäinen *Kalevala*, minkä lisäksi teos kuvaa suhteellisen hyvin sekä tiivistetysti *Kalevalan* ydintarinan: kosintaretken Pohjolaan, sen taustat sekä seuraukset. Laakso tuokin esille, että mitä useampi versio tai adaptaatio teoksesta on tehty, sitä varmemmin teos on klassikko (Laakso 2019, 17). Adaptaatioita on mahdollista käyttää opetuksen tukena jonkin verran, ottaen kuitenkin huomioon niissä tehdyt muutokset, kuten *Seitsemässä koiraveljeksessä* kulkevan unissa kävelevän vuohen. Adaptaatiot tutustuttavat hankalia klassikoita lukijoille helpommalla tavalla, jolloin adaptoidun version jälkeen on myös helpompi tarttua oikeaan teokseen (Laakso 2019, 16—17).



Valinnaisuusryhmässä kuusi opiskelijaa toi selkeästi esille, että monilla on ollut mahdollisuus lukea klassikkoteos lukiossa, mutta se ei ole ollut pakollista. Vaikka opiskelijoilla on ollut valinnanvaraa teosten lukemisen suhteen, on myös opettaja käyttänyt valinnaisuutta hyväksi: ”Kaikesta on puhuttu. Joistain lyhyemmin ja joihinkin teoksiin on syveydytty tarkemmin.” (KA8.) Koska äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaine sisältää tärkeitä aiheita, joita opiskelijoille pitäisi pyrkiä opettamaan, on opettajan tehtävä kompromisseja ja syvennyttävä vain joihinkin hänen mielestään tärkeimpiin teoksiin. Varsinkin yläasteen opettajien valinnat vaikuttavat lukion oppitunteihin, sillä lukioihin tulee opiskelijoita eri yläkouluista, jolloin kaikilla on hieman eri lähtökohdat klassikoiden tuntemiseen. Opettajat pyrkivät ottamaan opiskelijansa huomioon muun muassa kirjavalinnoilla, eli valitsemalla teoksia, joita opiskelijat oikeasti haluavat lukea (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013, 57), minkä vuoksi klassikot usein jäävät vain yhdeksi vaihtoehdoksi muiden joukkoon.

Koska äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaine on laajasisältöinen, on opettajan priorisoitava opettamiaan asioita. Opiskelijoista 15 toi selkeästi esille sen, että monia klassikoita on käsitelty, mutta hyvin pintapuolisesti. Klassikoiden käsittely onkin sisältänyt yleensä teoksen nimen, kirjoittajan sekä julkaisuvuoden (Sarmavuori 2007, 137). Tämä opetustapa antaa lukiolaisille mahdollisuuden tutustua klassikoihin tarkemmin itse saaden kuitenkin opettajalta kaikki välineet siihen. Pintapuolisuus kytketty selkeästi pienten erilaisten esimerkkien antamiseen, jota lukiolaiset itse toivoivat.

Kuten mitä tahansa kirjoja, klassikoita on käsitelty hyvin pitkälti myös lukemisen avulla. Kyselyaineistossa viisi opiskelijaa toikin tämän asian esille: ”lähinnä luettuina teoksina tai esimerkkeinä tunneilla” (KA6). Autenttisten tekstien käyttäminen oppitunneilla erilaisina esimerkkeinä on hyvin tehokas tapa tuoda teoksia lähemmäs lukiolaisia. Rikaman tutkimuksen mukaan kaikkein yleisin tapa opettaa kirjallisuutta onkin luetuttaa siitä pätkiä tai kokonaisia teoksia, jonka jälkeen kyseisistä aiheista kirjoitetaan tai keskustellaan yhdessä ryhmän kanssa (Rikama 2000, 41).

## **5.2 Lukiolaisten toiveet klassikoiden opetuksessa**

Kyselyssä kohdassa ”Miten klassikoita tulisi opettaa lukiossa?” lukiolaiset pääsivät itse kertomaan mielipiteensä siitä, millä lailla klassikoita heidän mielestään tulisi opettaa.

Lukiolaisten vastaukset jaoin seuraaviin viiteen ryhmään: yleissivistävyys ja kytkeminen aikaan, lukeminen, oma kurssi, ”miksi teos on klassikko” sekä esimerkit. Näistä lukeminen, oma kurssi sekä esimerkit ovat enemmän konkreettisia keinoja, joilla klassikoita voisi opettaa, kun taas yleissivistävyys ja kytkeminen aikaan sekä ”miksi teos on klassikko” ovat enemmän opetuksen sisältöön liittyviä toiveita.

Lukiolaiset toivovat ennen kaikkea tietoa siitä, mitkä ovat klassikoiden merkitykset suomalaisessa kulttuurissa, miten ne yleissivistävät opiskelijoita sekä tietoa siitä, miten ne vaikuttavat nykyään syntyvään kirjallisuuteen. Teosten merkitysten ja sanomien etsiminen on tehokas tapa saada käsitys siitä, miten teoksessa esiin nousseet asiat esiintyvät todellisuudessa (Rikama 2000, 21). Vastaajan antama konkreettinen ehdotus käsittelystä on ”heijastaa kirjan tapahtumia nykyhetkeen, mikäli mahdollista” (KA1). Klassikot voivat olla todella hankalia käsitellä nuorten opiskelijoiden kanssa: jo niissä käytetty kieli voi olla niin vanhanaikaista (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013, 161), että opiskelu kaatuu heti alussa. Kun klassikot tuottavat hankaluuksia, on merkitysten ja asioiden kytkemisestä nykyaikaan huomattavasti apua: rakkaus on rakkautta, tapahtui se *Nummisuutareissa* 1800-luvulla tai *Rakkauden hirviössä* 2000-luvulla. Taustalähtöinen menetelmä onkin apu klassikoiden käsittelyyn, sillä on huomattavasti tärkeämpää ymmärtää teoksen syntytausta ja merkitys kuin kiinnittää huomiota kirjailijan elämään ja muuhun tuotantoon (Rikama 2000, 20).

Klassikoiden varsinaista opetusta myös toivotaan vähemmälle: ”Minusta niiden varsinaisen opettamisen voisi jättää vähemmälle, mutta jokaisen tulisi ehkä lukea yksi vapaavalintainen klassikkoteos lukion aikana.” (KA11.) Lukiolaiset toivat esille sen, miten kursseilla on ollut mahdollista lukea klassikoita, mutta se ei ole ollut pakollista. Kyselyssä kuitenkin nousi esille, että niitä toivotaan pakollisina kirjoina, joista kirjoitetaan jotakin lukemisen jälkeen: ”enemmän pakollisina kirjoina ja kirjoitetaan niistä jotain” (KA4). Lukemisen jälkeen kirjoittaminen on hyvä keino mitata sitä, miten klassikko on ymmärretty sekä mitä kaikkea yhdestä teoksesta voikaan saada irti. Teosten lukemisesta saa enemmän irti, kun jo ennen lukemista valitsee itselleen teeman, jonka kannalta teosta tulee tarkastelemaan (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013, 160). Teeman valinnassa opettajalla on suuri rooli, sillä hän pystyy ohjailemaan rikkaan teeman valinnassa, jolloin opiskelija saa mahdollisimman paljon irti kyseisistä teoksista.

Kuten yleissivistävyyden sekä aikaan kytkemisen kohdalla, opiskelijat toivoivat myös tarkempaa selostusta siitä, miksi joku kirja on klassikko: ”Lukiassa olisi hyvä lukea yksi klassikko ja kertoa vähän että miksi kirja on klassikko” (KA14). Tämä kytketty niin lukemiseen kuin yleissivistävyyteen sekä aikaan kytkemiseen selkeästi, ja myös muistuttaa siitä, ettei opetustapojen välillä ole kovinkaan suuria eroja. Teoskeskeisyys auttaa opiskelijoita hahmottamaan jokaisen klassikon kohdalla sen, miksi juuri tämä teos on saanut klassikon aseman (Rikama 2000, 20). Teoskeskeisyyden ongelmana on kuitenkin se, ettei teosta voi koskaan käsitellä täysin irti kaikesta muusta, kuten julkaisuajasta.

Opiskelijat myös toivovat klassikoiden opetukseen paljon pieniä palasia erilaisten esimerkkien avulla: ”pienemmissä osissa ja enemmän. nyt on pakko lukea vaan muutama klassikko, jolloin nekin on pakkopullaa. tyyliin videoklippejä tai jotain” (KA13). Esimerkkien kautta toivottiin myös ryhmätyöskentelyä, kuten keskustelua tai erilaisia tehtäviä ryhmissä: ”ryhmissä käsiteltäis tiettyä klassikkoa ja tehtäis siitä tyyliin juliste” (KA15). Ryhmätyöskentely mahdollistaa sen, ettei klassikkoa tarvitse kahlata yksin lävitse, vaan saa tukea muilta opiskelukumppaneilta. Erilaiset esimerkit sopivat hyvin myös tiettyihin teemoihin. Monista klassikoista löytyy samanlaisia teemoja ja ongelmia (Ahvenjärvi ja Kirstinä 2013, 160), joiden avulla teoksista voidaan tehdä suurempia yhteenvetoja ja vertailla niitä toisiinsa teoksiin. Pienet ja useat esimerkit erilaisista klassikoista luovat myös opiskelijalle parempaa kuvaa kokonaisuudesta kuin se, että luetaan vain yksi tai kaksi kokonaisteosta, joiden lukemiseen ei valmisteta eikä lukemisen jälkeen tuoteta mitään itse.

Kolme vastaajaa taas toivoi klassikoihin liittyen täysin omaa kurssia, joka olisi vapaaehtoinen. Täysin omaa kurssia ei kyseisten lukioiden opetussuunnitelmista löydy, mutta useampikin lukio Suomessa tarjoaa jonkinlaista kirjallisuudiplomia, joka on koulukohtainen soveltava kurssi sekä ”lukemaan houkutteleva menetelmä, jossa koulukohtaisesti luetaan niin kotimaisia kuin maailmakirjallisuuden klassikoita ja nykykirjallisuutta” (Kaakkonen 2014, 28). Lukudiplomissa klassikoiden ja nykykirjallisuuden suhde vaihtelee kouluittain, mutta se on hyvä keino tutustuttaa klassikoista kiinnostunutta opiskelijaa ohjatusti, mutta kuitenkin itsenäiseen tahtiin tehtävän diplomoin avulla.

## 6 Suunta eteenpäin

Tässä tutkielmassani olen tarkastellut sitä, millaisia kotimaiset klassikkokirjat ovat lukiolaisten perspektiivistä, mitkä ovat kolme tärkeintä klassikkoa lukiolaisten mielestä, kiinnostavatko klassikot lukiolaisia sekä miten lukiolaiset toivovat klassikoita opetettavan. Kyselytutkimus toteutettiin yhdessä kolmen Varsinais-Suomen lukion kanssa ja vertailukelpoisia vastauksia saatiin yhteensä 29. Johdannossa luomani ennakkolettamukset tuloksista täyttyivät lähes täysin.

Tutkimuksesta selvisi, että lukiolaisten mielestä kolme tärkeintä klassikkoa ovat *Kalevala*, *Tuntematon sotilas* sekä *Täällä Pohjantähden alla*. Kuten oletinkin, kaikki teokset ovat hyvin yleisiä kouluissa käsiteltäviä klassikoita ja vakiinnuttaneet klassikkoasemansa jo 1900-luvun puolella. Nämä kolme klassikkoa käsittelevät kaikki suomalaisuutta, Suomen historiaa sekä omaavat näiden aiheiden vuoksi hyvin yleissivistävän luonteen. Kaikki kolme klassikkoa täyttävät lukiolaisten omat klassikon määrittelmät: ovat vanhoja ja suosittuja, ovat tunnettuja ilman lukemistakin sekä vaikuttaneet yhteiskuntaan jollakin tavalla. Kaikki kolme ovat myös kahdeksan painetuimman suomalaisen teoksen joukossa (Niemi 1997, 205).

Kuten oletin, klassikot eivät juurikaan kiinnosta luettavina yksittäisteoksina, mutta niiden vaikutuksesta sekä yleissivistävyydestä ollaan kuitenkin laajalti kiinnostuneita. Lukiolaiset ymmärsivät klassikoiden arvon Suomen kirjallisuudessa ja tunsivat kuitenkin nimeltä laajasti erilaisia klassikoita, vaikka kiinnostus niitä kohtaan ei ollutkaan kovin suuri. Kiinnostusta klassikoita kohtaan laski niiden hankalat aiheet sekä monimutkainen kieli, lukutottumattomuus sekä tekstin liiallinen raskaus. Tutkimuksessa kävi ilmi, että suuri osa lukiolaisista suosiikin kevyempää lukemista, mikä antaa itselleni pienen innon siihen, millaista kirjallisuutta lukiolaiset oikeasti lukevat.

Klassikoiden opetus on lukiolaisten vastausten pohjalta ollut hyvin vaihtelevaa. Niitä on ollut mahdollista lukea kursseilla, mutta vähäisen kiinnostuksen vuoksi, ne ovat jääneet vain vaihtoehtoiksi muiden joukkoon. Opetus on kuitenkin ollut hyvin perinteistä: klassikoita on käyty tunneilla yhdessä läpi, ja ne ovat olleet esimerkkeinä erilaisissa tilanteissa. Yllätyin siitä, ettei klassikoita ole käsitelty draaman keinojen avulla, sillä esimerkiksi *Kalevala* ja *Seitsemän veljestä* sisältävät runsaasti materiaalia erilaisiin draamatyöskentelyihin.

Yllätyin siitä, miten lukiolaiset toivoivat enemmän klassikoiden lukemista niin sanottuina pakollisina teoksina. Vaikka osa lukiolaisista toivoikin kokonaista omaa vapaaehtoista kurssia, joka koskee klassikoita, suurin osa toivoi niiden opetuksen keskittyvän hyvin perinteisiin menetelmiin, kuten ryhmätyöskentelyyn, lukemiseen sekä paneutumiseen erityisesti siihen, miksi joku teos on klassikko. Tutkimuksessa nouseekin selkeästi esille se, ettei klassikon määrittely ole niin yksinkertaista.

Tutkimustulosten pohjalta on mahdollista lähteä pohtimaan ja muokkaamaan vallitsevia opetustapoja lukioissa. Koska tutkimus on toteutettu opiskelijoiden perspektiivistä, jää toisen osapuolen, tässä tapauksessa opettajan mielipide, kuitenkin pimentoon. Todellisuudessa klassikoita on voitu siis opettaa paljon monipuolisemmilla keinoilla, mutta opiskelijat ovat muistaneet tai tuoneet esille vain sen, mikä on jäänyt parhaiten mieleen. Samaa aihetta olisikin mahdollista jatkotutkia juuri opettajan näkökulmasta: mielenkiintoista olisi esimerkiksi tietää, eroaako kauan ammattia harjoittaneen opettajan menetelmät jotenkin lyhyemmän työuran tehneen opettajan kanssa.

Tutkimus kuitenkin osoittaa, että nuoret ovat jossain määrin kiinnostuneet klassikoista. Ne yleissivistävät lukijoitaan sekä rakentavat kuvaa siitä, miksi maamme on tällainen kuin se on. Opettajien tehtävä on yrittää löytää klassikko, joka uppoaa myös vain mopon huoltokirjaa lukevalle opiskelijalle, sillä pieniä toivonkipinöitä opiskelijoiden lukuinnostuksessa kuitenkin on.

## Lähteet

- Ahvenjärvi, K. & Kirstinä, L. 2013. *Kirjallisuuden opetuksen käsikirja*. SKS: Helsinki
- Bloom, H. 1994. *The Western Canon*. Riverhead Books: New York.
- Borg, S. 2017. Mitä IHMEttä on...kyselylomakkeen laatimisen 10 kultaista sääntöä? [https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/ihme/metodifestivaali-2017/ohjelma/mita-ihmetta-on\\_borg.pdf](https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/ihme/metodifestivaali-2017/ohjelma/mita-ihmetta-on_borg.pdf) Tarkistettu 31.12.2019
- Eskola, K. 1990. Kaunokirjallisuuden vastaanoton analyysi ja tulkinta. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Gaudeamus: Helsinki
- Fasoulas, K. 1990. Lukion kirjallisuudenopetus 1880-1950. Teoksessa: Liisa Saariluoma, Risto Turunen [toim.] 1990. *Kirjallisuuden tutkimuksen ja opetuksen funktiot*. Kirjallisuudentutkijan Seuran vuosikirja 44, SKS 1990, 153-168
- Havaste, P; Honka-Hallila, A; Karvonen, P. & Mäkelä, I. 1998. *Kieli ja kulttuuri 4-6. Lukion äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirja*. Otava: Helsinki
- Hosiluoma, Y. 2003. *Kirjallisuuden sanakirja*. WSOY: Helsinki
- Kaakkonen, P. 2014. *Lukudiplomin avulla lukemaan houkutteleva yläkoulussa*. Lukudiplomin kehittämistutkimus perusopetuksen vuosiluokilla 7-9. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, And Theology No 61
- Kauppinen, M. 2010. *Lukemisen linjaukset. Lukutaito ja sen opetus perusopetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden opetussuunnitelmassa*. Jyväskylän yliopisto.
- Kirjasampo: Väinö Linna  
[https://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/kauno%253Aperson\\_123175985904053](https://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/kauno%253Aperson_123175985904053) Tarkistettu 15.1.2020
- Laakso, M. 2019. *Taltuta klassikko*. Tammi: Helsinki
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2016 (LOPS 2016)  
[https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion\\_opetussuunnitelman\\_perusteet\\_2019.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf) Tarkistettu 28.12.2019
- Lukukeskus. 2017.  
<https://lukukeskus.fi/10-faktaa-lukemisesta-2017/#fakta> Tarkistettu 20.2.2020
- Niemi, J. 1997. *Suomalaisten suosikkikirjat*. Karisto OY: Hämeenlinna
- Opetushallitus  
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kirjallisuuden-opettamisesta> Tarkistettu 28.12.2019
- Rikama, J. 2000. *Kaanon ja reseptio. Kirjallisuuden opetuksen ulottuvuuksia*. WSOY: Helsinki
- Rikama, J. 1984. *Lukion kirjallisuudenopetus. Vanhamuotoisen lukion kirjallisuudenopetus opettajien arviointien valossa*. Valtion taidehallinnon julkaisuja nro 25. Helsinki

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV –Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.  
[https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7\\_3\\_4.html](https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html) Tarkistettu 12.1.2020

Sarmavuori, K. 2007. *Miten opetan ja tutkin äidinkieltä ja kirjallisuutta?* BTJ Finland Oy: Helsinki

Sinko, P. 2001. Mutta kuka on Aleksis Kivi? Teoksessa Häppölä, S. & Peltonen, T. (toim.) *Kuutamokeikka ja muita teitä tekstien kiehtovaan maailmaan*. Äidinkielen opettajain liitto: Helsinki

Yle. 2018. Mitä lukutaidolle tapahtuu koulussa? Suuri osa lapsista lukee jo 6-vuotiaana, mutta monet 10 vuotta vanhemmat eivät ymmärrä yksinkertaistakaan tekstiä.  
<https://yle.fi/uutiset/3-10290355> Tarkistettu 20.1.2020

Valli, R. (2001). Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I – metodin valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. PS-Kustannus: Jyväskylä.

## **Liitteet**

### **Tietosuojailmoitus tutkimuksesta tutkimukseen osallistuvalla**

**24.10.2019**

**Sinua pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan lukiolaisten ajatuksia ja tietoa kotimaisista klassikkokirjoista. Sinua pyydetään tutkimukseen, koska kuulut kohderyhmään, ja koulusi rehtori on suostunut jakamaan kyselyä lukiossanne. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Mukaan pyydetään noin 60 opiskelijaa ja vastauksia kerätään kolmesta suurin piirtein samalla alueella sijaitsevista lukioista.**

#### **1. Tutkimuksen nimi, luonne ja kesto**

Mikä ihmeen klassikko? – Lukiolaisten tiedot suomalaisista klassikoista ja toiveet niiden opettamisesta

Kyseessä on kandidaatintutkielma, joka toteutetaan kyselytutkimuksena. Aineisto kerätään syksyllä 2019. Kesto vastaajille on vain 5-10, jonka kyselyyn vastaaminen vie. Kysely voidaan tehdä kotoa tai koulusta käsin.

#### **2. Henkilötietojen käsittely perustuu**

EU:n yleinen tietosuoja-asetus, artikla 6, kohta 1.

Tutkittavan suostumus varmistetaan kyselyn verkkolomakkeella. Osallistuessasi tutkimukseen annat suostumuksen vastausten käsittelyyn tutkimuksessa.

#### **3. Tutkimuksesta vastaavat tahot**

Tekijä Emma Juhala

Ohjaaja Aino-Kaisa Koistinen

Jyväskylän yliopisto

#### **4. Tutkimuksen tausta ja tarkoitus**

Tutkimuksessa ei kerätä tunnistamiseen pyrkiviä henkilötietoja. Tutkimuksessa kerätyt henkilötiedot ovat ikä ja sukupuoli. Kyselyn vastauksia käsitellään täysin anonymisti ja anonymisyys pyritään takaamaan myös sillä, ettei kyseisten lukioiden nimiä kerrota valmiissa tutkimuksessa. Myöskään tutkimuksen tekijä ei minä en saa tietoa siitä, mistä kolmesta lukiosta vastaus on, sillä saman kyselylinkki menee kaikkiin lukioihin. Tarkoituksena on tutkia lukiolaisten tietoa ja ajatuksia kotimaisista klassikkokirjoista.

#### **5. Tutkimuksen toteuttaminen käytännössä**



Tutkimukseen osallistuminen tapahtuu koulusta tai kotoa käsin. Kyselyyn vastataan internetissä ja siihen vastaaminen vie noin 5-10 minuuttia aikaa. Tämän jälkeen vastaaja on tehnyt oman osuutensa, eikä ole enää velvoitettu mihinkään, mikä liittyy tutkimukseen.

## **6. Tutkimuksen mahdolliset haitat ja hyödyt**

Tutkimus tuottaa uutta tietoa lukiolaisten klassikkokäsityksistä.

On hyvin pieni mahdollisuus, että vastaaja voidaan tunnistaa joistakin vastauksista. Tutkimus pyrkii kuitenkin kaikilta osin säilyttämään vastaajien anonyymiyden.

## **7. Henkilötietojen suojaaminen**

Tutkimuksessa kerättyjä tietoja ja tuloksia käsitellään luottamuksellisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. Suoria sitaatteja vastauksista voidaan käyttää valmiissa tutkimuksessa, mutta tunnistamisen mahdollisuus on hyvin pieni. Aineisto säilytetään tietokoneella, johon pääsy on vain tutkimusta tekevällä henkilöllä. Analysoimattomia aineistoja ei tule näkemään kukaan muu, kuin tutkimuksen tekijä ja mahdollisesti ohjaaja.

## **8. Tutkimustulokset**

Tuloksista valmistuu kandidaatintutkielma, joka tullaan jakamaan sähköisesti rehtorien kautta tutkimukseen vastanneille.

## **9. Tutkittavan oikeudet ja niistä poikkeaminen**

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta kyselyyn, mutta vastattuasi kyselyyn vastauksiasi ei ole enää mahdollista poistaa, sillä kysely kerätään täysin anonyymisti.

## **10. Henkilötietojen säilyttäminen ja arkistointi**

Vastaukset tullaan säilyttämään tietokoneella, johon pääsy on vain tutkimuksen tekijällä. Analysoimatonta aineistoa ei tule näkemään kukaan muu kuin tutkimuksen tekijä ja mahdollisesti ohjaaja. Aineisto tullaan poistamaan aikaisintaan maaliskuussa 2020 ja viimeistään kesäkuussa 2022, mikäli aineistoa tullaan käyttämään myös gradussa.

## **11. Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen**

Lisätietoja ja kysymyksiä voi tiedustella Emma Juhalta sähköpostitse: emma.m.juhala@student.jyu.fi

Kotimaisen kirjallisuuden tuntemus

Hei!

Olen Emma Juhala ja opiskelen Jyväskylän yliopistossa kirjallisuutta ja suomen kieltä. Olen tekemässä kandidaatintutkielmaani siitä, miten lukiolaiset tuntevat suomalaista klassikkokirjallisuutta. Kyselytutkimuksessani ideana on siis se, että kyselyssä on muutamia kysymyksiä liittyen suomalaiseen klassikkokirjallisuuteen ja sen opetukseen lukioissa. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu täysin nimettömästi ja lopullisessa tutkimuksessa ei tulla mainitsemaan koulun nimeä, jolloin kukaan ei pysty jäljittämään vastauksia yksittäiseen vastaajaan. Vastauksia tullaan säilyttämään muistitikulla, ja vastaukset yksittäisinä ovat vain minun ja ohjaajani nähtävillä. Valmis tutkimus, jossa vastauksia on analysoitu, tulee nähtäväksi internettiin. Aineistoa on tarkoitus käyttää mahdollisesti myös graduun, jonka jälkeen aineisto tullaan poistamaan asianmukaisesti. Vastaaminen kyselyyn on täysin vapaaehtoista. Vastaamalla tähän kyselyyn, annatkin minulle luvan käyttää vastauksia tutkimukseni aineistona. Mikäli sinulle jää jotain kysyttävää, otathan yhteyttä sähköpostitse: [emma.m.juhala@student.jyu.fi](mailto:emma.m.juhala@student.jyu.fi)

1. Olen lukenut tietosuojailmoituksen ja haluan vastata kyselyyn.
2. Mikä tekee kirjasta klassikon?
3. Kiinnostavatko kotimaiset klassikot sinua? Perustele.
4. Mitä kotimaisia klassikoita olet lukenut?
5. Mainitse omasta mielestäsi 3 tärkeintä klassikkoa.
6. Miten kotimaisia klassikoita on kouluissa käsitelty?
7. Miten klassikoita tulisi mielestäsi opettaa lukiossa?
8. Ikä.
9. Sukupuoli.